

2. Sierpowska I., Pomoc społeczna jako administracja świadcząca. Studium administracyjnoprawne. Warszawa. 2012.

3. Kołodziej T., Ubieganie się o udzielenie ochrony międzynarodowej – aspekty praktyczne. LEX/el. 2022.

4. Gołębiowska K., Polityka integracji imigrantów w Polsce. Długofalowa strategia czy działania ad hoc?. Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM. 2022.

5. Najwyższa Izba Kontroli. Pomoc społeczna dla uchodźców. Informacja o wynikach kontroli. Warszawa. 2015. URL: <https://www.nik.gov.pl/plik/id,10216,vp,12539.pdf> (dostęp 12.05.2023).

6. Konwencja Genewska, Biuletyn Migracyjny. Grudzień 2015. No. 53. URL: <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/53-grudzien-2015/konwencja-genewska> (dostęp 11.05.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-314-2-69>

**ADMINISTRATIVE AND LEGAL MECHANISM
FOR THE PROTECTION OF INDIVIDUAL RIGHTS
IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW IN UKRAINE**

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ
ОСОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

Shevchuk O. M.

*Doctor of Law, Professor,
Professor at the Department
of Administrative Law
and Administratively Activities
Yaroslav Mudryi National
Law University
Kharkiv, Ukraine*

Шевчук О. М.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри
адміністративного права
та адміністративної діяльності
Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-4864-7316>*

Як в Україні, так і у інших країнах світу ефективна реалізація адміністративно-правового механізму захисту прав людини та громадян є одним з найголовніших критеріїв, показником демократичності та правового розвитку. Категорія «безпека» – це базова потреба людини, дефіцит якої найбільше відчувається в умовах війни. Страх перед загрозами безпеці змушує людину шукати в суспільстві засоби захисту від загроз. 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан, причиною чому стала військова агресія російської федерації проти

України. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» вказує на правову підставу для введення воєнного стану [1]. Воєнні дії в Україні стосуються кожного з нас – це смерті людей, втрата здоров'я, майна, економічні та психологічні збитки наших співгромадян. Також на тимчасово окупованих територіях майже щодня порушуються права людини. Це поставили під загрозу усі базові людські права, в тому числі і право на життя.

Питання захисту реалізації правового механізму захисту прав людини розглядали як українські так і зарубіжні вчені, зокрема з питань міжнародної системи захисту прав людини [2], [3], національного механізму захисту прав людини [4, с. 37-41] та інші. Право на захист – це матеріальне право правоохоронного характеру, яке виникає в момент порушення права на стороні потерпілого. Право особи на захист означає можливість вдатися у необхідних випадках до примусової сили держави, тобто суб'єктом правоохоронних відносин, як правило – це державний орган, без якого такий примус неможливий» [5]. У більшості демократичних держав основними правовими механізмами захисту прав людини є суд (США, Канада), конституційна скарга (Німеччина, Австрія, Іспанія), омбудсман (Швеція, Норвегія, Фінляндія) тощо. В наукових джерелах поширеним є розуміння такої категорії як «міжнародний захист прав людини» як міжнародне співробітництво держав, зусиль і заходів ООН по сприянню загальній повазі й дотриманню прав людини і основних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови і релігії. У теорії права розрізняють: (1) механізм правового регулювання, (2) механізм реалізації прав і свобод та (3) механізм забезпечення реалізації прав і свобод людини.

Щодо визначення категорії «конституційно-правового механізму захисту права особи» то існує думка науковців, що – це система державних, міжнародних і громадянських інституцій, функціями яких є захист прав фізичних та/або юридичних осіб, процедури такого захисту, а також конституційне право на захист, яке реалізується завдяки цим процедурам за допомогою держави, міжнародних інституцій та громадських об'єднань. Зазначимо, що поняття «механізм захисту прав людини» частково співпадає з поняттям «механізм правового регулювання. Тобто, адміністративно-правовий механізм захисту прав і свобод людини складає такі елементи: (1) механізм реалізації; (2) норми права, функціональним призначенням яких є регулювання суспільних відносин; (3) механізм охорони; (4) механізм захисту; (5) механізм відновлення [5]. Зокрема, під механізмом юридичного захисту прав людини» окремі науковці розуміють як можливості здійснення громадянами певних вчинків щодо захисту власних прав і свобод.

У Конституції України другий розділ присвячено правам, свободам й обов'язкам людини і громадянина, які не є випадковим поєднанням, а внутрішньо узгодженою системою прав і свобод громадян [6], яка охоплює своїм регулюючим впливом всі найважливіші і найістотніші сфери життя і діяльності людини. Стаття 64 Конституції України встановлює виключення, за яких можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод людини. Такою правою підставою безпосередньо виступає впровадження воєнного або надзвичайного стану. У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України [6], а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Конституція України визначає, що «...чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України» [6]. Тобто, Україна повинна визнавати і міжнародні інституції, що забезпечують захист прав і свобод людини, які закріплені в договорах, підписаних нею. Україна увійшла до сучасної універсальної системи захисту прав людини ще у 1945 р., коли було підписано Статут ООН. До європейської системи в рамках ОБСЄ Україна вступила у 1992 році, а в рамках Ради Європи – у 1995 р.. Підписано і ратифіковано численні універсальні та європейські акти з прав людини, представники України є в багатьох міжнародних і європейських контрольних і правозахисних органах [4, с. 40]. Майже всі нормативні документи з прав людини містять посилання на Загальну декларацію прав людини, прийняту Генеральною Асамблеєю Організації об'єднаних націй 10 грудня 1948 року, на Міжнародний пакт про громадянські та політичні права і Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права.

Конституція України як основний гарант забезпечення і захисту прав і свобод громадян містить перелік прав, які не можуть обмежуватися навіть в період дії воєнного стану [6]. Зокрема, (1) не може бути обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками; (2) громадяни України не можуть бути позбавлені громадянства і права змінити громадянство; (3) не можуть бути порушеними невід'ємне право на життя; (4) на повагу до гідності, на

свободу та особисту недоторканність; (5) не підлягає обмеженню право направляти індивідуальні або колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади та місцевого самоврядування; (6) не можуть бути обмеженими право на житло, на шлюб і рівні права та обов'язки в шлюбі і сім'ї; (7) неприпустимим є порушення рівності дітей у своїх правах незалежно від походження; (8) не підлягає обмеженню право на захист прав і свобод у суді; (9) на відшкодування коштами держави або органів місцевого самоврядування матеріальної і моральної шкоди, заподіяної незаконними рішеннями органів державної влади; (10) не може бути обмеженим право на професійну правничу допомогу; (11) право не притягуватися двічі до юридичної відповідальності одного виду за одне і те ж правопорушення; (11) презумпція невинуватості; (12) право на захист і відмову свідчити або давати пояснення чи показання щодо себе, членів сім'ї або близьких родичів, коло яких визначено законом [6].

Так, Верховна Рада України за період російської збройної агресії ухвалила ряд законів щодо захисту прав людини, зокрема, Закон України від 24 березня 2022 року «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги», Закон України від 01 квітня 2022 року «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією російської Федерації проти України», Закон України від 21 квітня 2022 року «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану» та ряд інших. Отже, реалізація адміністративно-правовий механізму захисту прав людини та громадян право людини на захист в умовах воєнного стану є складною проблемою, і вимагають посилених та ефективних заходів як з боку органів державної влади так і участі інститутів громадянського суспільства. Під цим механізмом слід розуміти сукупність адміністративно-правових засобів які реалізуються за допомогою системи державних, міжнародних і громадянських інституцій, функціями яких є захист прав осіб, процедури такого захисту, а також право на захист, яке реалізується завдяки ним.

Література:

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 28. ст. 250.
2. Бисага Ю.М., Палінчак М.М., Белов Д.М., Данканич М.М. Національний механізм захисту прав людини. Ужгород, 2003. 57 с.

3. Шуміла І. А. Міжнародна система захисту прав людини: навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О. 168 с.

4. Антонович М. М. Міжнародна система захисту прав людини: крізь призму України. *Право України*. 2007. № 3. С. 37– 41.

5. Лаврінович О. В. Державно-правовий механізм забезпечення конституційного права людини і громадянина на судовий захист та місце органів юстиції України у здійсненні правосуддя. URL. <http://www.minjust.gov.ua/0/9254>

6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-314-2-70>

ASPECTS OF THE FUNCTIONING OF THE REHABILITATION SPHERE WITHIN THE ARMED FORCES OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF A SINGLE HEALTHCARE FRAMEWORK

АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ СФЕРИ В РАМКАХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄДИНОГО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

Shostak S. L.

*Officer of the Military Medical Center
of the Command of the United Forces
of the Armed Forces of Ukraine,
Academician of the International
Academy of Safety, Ecology
and Health Culture, Postgraduate
Student at the Department of Public
Management and Administration
Interregional Academy
of Personnel Management
Kyiv, Ukraine*

Шостак С. Л.

*офіцер військово-медичного центру
Командування об'єднаних сил
Збройних Сил України,
академік Міжнародної академії
культури безпеки, екології
та здоров'я, аспірант кафедри
публічного управління
та адміністрування
Міжрегіональна академія
управління персоналом
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9489-2932>*

Питання реабілітації та її правового супроводу надзвичайно гостро постало у зв'язку з актуальними подіями. Законом визначено таке тлумачення «реабілітація – комплекс заходів, яких потребує особа, яка зазнає або може зазнати обмеження повсякденного функціонування внаслідок стану здоров'я або старіння у взаємодії з її середовищем» [1].